UHMAD
UHMAD ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL OF MUSIC RESEARCHES

TÜRK HALK MÜZİĞİNDE YENİDEN YARATMA SÜRECİNİN AKTÖRLERİ OLARAK KAYNAK KİŞİLER/MAHALLİ SANATÇILAR: "MİLASLI NAZMİ YÜKSELEN" ÖRNEĞİ(1)

AS ACTORS OF RE-CREATION PROCESS SCOURCE PERSONS/LOCAL ARTISTS IN TURKISH FOLK MUSIC: IN THE SAMPLE OF "Nazmi YÜKSELEN"

F. Reyhan ALTINAY

Ege Üniversitesi DTMK Ses Eğitimi Bölümü İzmir / Türkiye

Öz: Bu makalede, yeniden yaratma süreci bağlamında Türk halk müziğinde kaynak kişiler/mahalli sanatçılar hakkında bilgiler verilerek, 16 Mart 2015 tarihinde kaybettiğimiz Milaslı kaynak kişi/mahalli sanatçı Nazmi Yükselen'in Muğla – Milas türkülerinin der- lenmesi ve halk müziği repertuarına kazandırılması süreci konusunda bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, sanatçı Nazmi Yükselen'in sanat yaşamındaki baş- lıca dönüm noktalarıyla, yeniden yaratma sürecinde türküleri üretme, seslendirme üslup ve tavrına ilişkin görüşler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği, Halkbilimi, Kaynak Kişi Mahalli Sanatçı, Muğla Milas, Nazmi Yükselen

Abstract: In this article, I want to give information in the context of re-creating process about N.Yükselen who is a local artist of Muğla–Milas, we have lost this artist on 16 March, 2015. As he was a famous Turkish folk music source person and local musician, he was also an important person of compiling and performing Milas songs and was given information about the process to gain the folk music repertoire. In addition, with major turning point in the life of his art, in the process of re-creation producing songs, concerning with his voice, style and attitude opinions were presented.

Key Words: Turkish Folk Music, Folklore, Source Person Local Musician, Muğla Milas, Nazmi Yükselen

Doi: 10.17370/UHMAD.2015310336

(1) ***Sorumlu Yazar: F. Reyhan ALTINAY, Ege Üniversitesi DTMK Ses Eğitimi Bölümü İzmir İzmir / Türkiye frey- hanaltinay@yahoo.com.tr*** ***Geliş Tarihi / Received: 02.03.2015 Kabul Tarihi/ Accepted: 10.04.2015 Makalenin Türü: Type of article (Araştırma / Research) Çıkar Çatışması / Conflict of Interest:Yok / None "Etik Kurul Raporu Yok - None Ethics Committee***

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April
2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

GİRİŞ

"Ege'den Geleneksel Halk Müziği Örnekleri CD–1" adlı bilimsel araştırma projesi "Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Bilimsel Araştırma Projeleri" kapsamında "Hazi- ran–2003 Aralık–2004" döneminde hazırlanmış olan alan araştırması sonuçlarının bir CD ve kitapçık olarak yayına dönüştürülmesi projesidir. Proje yürütücülüğünü Prof. Dr. Ahmet Yürür'ün yaptığı çalışmada Hüseyin Yaltırık, İlhan Ersoy ve F.Reyhan Altınay görev aldılar. Projenin alan kayıtları Hüseyin Yaltırık ve F.Reyhan Altınay, ***mastering-editing*** uygulamaları da Necdet Küçk- bıyıklar tarafından yapıldı. Proje kapsamında Af- yonkarahisar, Aydın, Balıkesir, Denizli, Eskişehir, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla ve Uşak illerinde alan çalışmaları gerçekleştirilerek, bu yörelerin kaynak kişilerinden ve yerel müzisyenlerinden derlemeler/kayıtlar yapılarak, proje 2004 yılında 500 adet CD & kitapçık olarak yayımlandı. Bu Proje çalışmasının Muğla–Milas ayağında Naz- mi Yükselen ile Milas'taki evinde eşi Leman Hanım'ın da olduğu ortamda, N.Yükselen'in Türk halk müziği repertuarına kazandırdığı "Ormancı, Bodrum Hâkimi" gibi türküler başta olmak üzere diğer Muğla–Milas türkülerinin kendi sesinden kayıtları yapılarak, CD'ye "Bodrum Hâkimi" türküsü taşındı. Ayrıca, sanat yaşamı boyunca plâklara okuduğu eserler de görüşmelerimiz sı- rasında dinlenerek, plâklar, sanatçının ***Grundig*** marka pikabından günümüz kayıt teknolojisiyle kopyalanıp belgelenmek suretiyle N.Yükselen'in

halk müziği alanındaki konumu hakkında güncel ve detaylı bilgiler edinilmiş oldu.

Muğla–Milaslı mahalli sanatçı, Milaslı kaynak kişi Nazmi Yükselen 16 Mart 2015 tarihinde vefat etmiş olup kendisinin sanat yaşamı ve Türk halk müziği alanına katkıları konusunda en son görüşmeleri yapmış bir ekip olarak, merhum sanatçımıza Allah'tan rahmet dilerken; bir "halk sanatçısı, mahalli sanatçı, kaynak kişi" olarak hem Türk halk müziği hem de Muğla–Milas türküleri içerisindeki konumu ve katkıları konusunda bir çalışma yapılmasının gerekli olduğu inancıyla, bu makale kaleme alınmıştır.

KAVRAMSAL KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumbilimleri alanında sıklıkla başvurulan ve halk müziği araştırmalarında güvenilir/geçerli veri toplama yöntemi olarak görülen "alan araştırma yöntem ve teknikleri" genel olarak "derleme" adıyla; derlemenin ya da araştırmanın yapıldığı/ gerçekleştirildiği ortam ise "alan/saha" olarak adlandırılır. Yani alan/saha halk bilgisi ürünlerinin yaratılıp yaşatıldığı, gözlendiği yerdir. Geçmişte halk müziği derlemecileri ve araştırmacıları tarafın- dan derleme alanları çoğu zaman bir kırsal bölge, yöre, köy vb. olarak algılansa da, günümüzde iç içe geçmiş sosyo–kültürel yapılar, metropolleş- me vb. faktörlerle sözü edilen alan/saha; semt, mahalle, köy, kasaba, ilçe hatta kent merkezi bir derleme yeri olabilmektedir. Derleme eylemini yapan "derlemeci/derleyen" kişiler halk bilgisi yaratmalarını bilimsel inceleme, arşivleme, tanıtma gibi amaçlar doğrultusunda kaynak kişilerden

belli bilimsel yöntemler kullanarak kaydeden ve toplayan kişi (Ekici, 2004: 26) olmalarının yanı sıra, çoğu zaman kültürel olaylara/olgulara duyarlı, bu konularda meraklı ve gönüllü olarak çalışan bir profille halk kültürüne katkı sağlayan kimselerdir.

Yukarıda sayılan bağlamlarda yaratılan halk müziği ürünleri genel bir tanımlamayla "dilden dile, kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa, nesilden nesle" aktarılırken zaman ve mekân içinde yay- gınlaşır. Halktan kişilerce yaratılan bu ürünlerin başlangıçta mutlaka bir yapanı/yaratanı olmakla beraber zaman içinde ilk yaratanı unutulur. Bu ürünlerin zamana ve mekâna bağlı olarak değişmesi sırasında, toplumdan farklı bireylerin "yeniden yaratma" sürecine katkıları nedeniyle de halk müziği ürünleri "kolektif" bir karaktere bürünür.

Toplumbilimleri alanında ve özellikle halk müziği gibi etnografik çalışmalarda birinci elden güve- nilir veri toplamada, halkın gündelik, törensel ve geleneksel müzikli pratiklerine katılarak, halk ezgilerinin derlenmesi/kaydedilmesi işleminde başlıca aktörler ise "kaynak kişiler, âşıklar, mahalli sanatçılar, yerel müzisyenler" dir. Kaynak kişi (*İng.* tradition bearer *Alm.* Traditionstrager *Fr.* porteur de la tradition), sağlam, güvenilir, doğru bilgiler edinilen kimse olan sözlük anlamının yanı sıra; halk kültürü, halk müziği ve halk bilimi disip- lininde kullanılan bir terim olarak, kendisinden halk kültürüyle ilgili bilgiler sağlanan birey olarak

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April
2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

ilk defa yaratan, yeniden yaratıp nakleden, ge- rekli durumlarda bunların bütününü veya ana özelliklerini aktarabilen veya icra edebilen ve de bunların derlemeciler tarafından yazılı, sözlü ve görsel olarak kaydedilmesi için sunumunu yapabilen kişiler "kaynak kişi" (Ekici, 2004: 29) olarak adlandırılır. Bu alanda Cumhuriyet döneminden günümüze doğru ülkemizin hemen her yöresinden adları bilinen/bilinmeyen pek çok kaynak kişi ya da kişilerden halk ezgileri/türkü- ler, uzun havalar ve oyun havaları derlenerek, önemli bir halk müziği dağarı (Fr. ***repertoire***) oluşturulmuştur.

Halk bilimi alanında kendi yerel/geleneksel ya da ritüel içindeki müziksel dağarı bilen ve icra edebilen, derleyici kişilere tanımlanır.[1] Bu bağlamda, halk bilgisi ürünlerini "kaynaklık" edip kültürü taşıyan/aktaran bu kaynak kişilere bazen uzman- laşma ya da profesyonelleşme bakımından halk arasında ve özellikle kendi yaşadığı yöresinde/ mahallinde "sanatçı, müzisyen" gibi daha üst bir anlam yüklenerek, "mahalli sanatçı" niteliğine vurgu yapılır. Kendi yaşadığı kültürel çevrenin müziksel dağarını belleğinde saklayıp içselleştirerek, bunu çeşitli kültürel bağlamlarda "yerel" ve/veya "kişisel üslupla" iyi ifade edebilen kaynak kişiler ile mahalli sanatçıların kimi zaman daha geniş bir tanımlamayla "halk sanatçısı" unvanıyla da anıldığı gözlenir. Buna ilaveten "halk sanatçısı" tanımlamasının diğer sanat alanlarında değil, büyük ölçüde "halk müziği sanatçısı" tanımlamasıyla özdeşleştirildiği ve geçmişten günümüze "halk

1 http://www.sozce.com/nedir/188228-kaynak-kisi // http://www.kelimeanlaminedir.com/kaynak-kisi-2-153925

ozanlığı" tanımlamasıyla da ilişkilendirilerek bu adlandırmanın kullanıma girdiği söylenebilir.

Günümüzde gelinen noktaya bakıldığında ise müzikoloji/etnomüzikoloji terminolojisinde "yerel müzisyen" (***local musician***) olarak da tanımlanan "mahalli sanatçı" konumundaki müzisyenler artık halk arasında adları unutulan kimseler olmaktan çıkarılmakla kalmamakta; Kültür Bakanlığınca "Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları Halk Müziği Mahalli Sanatçıları" unvanıyla taltif edildikleri de görülmektedir.[2] Ülkemizde halk kültürü bakımından temel bir işlevi üstlenerek "kültür taşıyıcılığı" görevini yürüten bu kaynak kişiler ve mahalli sanatçıların müzik alanındaki konumları ile yaratma/yeniden yaratma süreçleri halkbilimi disiplininde "performans teorisi" adıyla kuramsal olarak da incelenmekte ve anlamlandırılmaktadır.

Halkbilimi alanında nispeten yeni bir kuram olarak öne çıkan "Performans Teorisi" ya da "bağlam veya icra merkezli halkbilimi çalışmaları" yalnızca geçmişe yönelik olmayıp günümüzde daha çok yaşanılan güne yani "şimdiye" ilişkin kültürel olgular/olaylar üzerinde odaklanır. Bu yaklaşımda folklorik ürün kadar bu ürünün yaratılma süreci

2 24–25 Aralık 2014 tarihinde Ankara Atatürk Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları Halk Müziği Mahalli Sanatçıları Değerlendirme Kurulunun kararları sonucunda Elli Altı (56) Mahalli Sanatçının Genel Müdürlüğümüz Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezine kayıtlarının yapılmasına ve kendilerine Sanatçı Tanıtma Kartı verilmesine karar verilmiştir. Bkz.http://aregem.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/36786,mahalli-sanatci-sonuclari.pdf?0

ile bu sürecin sonucunda ortaya çıkan yeni yapılar yani "eş ve/veya benzer" (***variant/version***) metinlerin analizi önem kazanmıştır. Bu anlayış ve yaklaşımla geçmiş dönemlerden kalan "donmuş" kültürel ürünler karşısında, yeni bir yaratma süreci geçirerek halkbiliminin başlıca araştırma konusu olabilen "icra, anlatım, olay, olgu" halkbilimciler için ittifakla üzerinde durdukları bir alan niteliğini kazanmıştır. Halkbilimi alanındaki bu yeni yaklaşımda "yeniden yaratma süreci" bir yönüyle kültürel ürünleri bir süreç olarak ele alırken, diğer yönüyle de o kültürel ürünün oluştuğu "iklim" hayat bulduğu "habitat" yani "bağlamı" içerisinde değerlendiren bir disiplin olarak yoluna devam etmeye yönelmiştir. Bağlamı oluşturan üç temel unsurun "anlatan, dinleyen, anlatılan geleneksel anlatı" olarak belirlenmesi, sözlü kültür ürünün farklı paradigmalar çerçevesinde analiz edilmesine de olanak sağlamaktadır. Folklorun ilk ortaya çıktığı dönemlerden günümüze kadar "olguların/ olayların anonim olmaları, sözlü olarak kuşaktan kuşağa, kolektif bellekle taşınmış olmaları" gibi söylemlerle çerçevelenmiş bir disiplin olduğu bilinmekle birlikte günümüzde "küresel çağ"ın başlıca getirilerinden "kentleşme/kentlileşme" olgusu "kent halkbilimi" gibi yeni tanımlamaları da beraberinde getirmiştir (Ekici, a.g.e. 41-50).

R.M. Dorson, A. Dundes, R. Abrahams, D. B. Amos, R. Bauman, D. Hymas, K. Goldstein, H. Glassie gibi halk bilimcilerce ortaya konularak, geliştirilen ve ülkemizde Ö. Çobanoğlu, M. Ekici gibi halkbilimciler tarafından da akademik alana kazandırılan "Performans Teori"deki (Ekici, 2004:

119-126) başlıca söylemin "yeniden yaratma kavramının, ilk yaratmadan sadece yaratma anının süresi bakımından farklı" olduğuna dikkat çekilir. Ayrıca folklorik ürünlerin yani sözlü kültür ürün- lerinin, onu yaratan topluluklarca bir tür "sanatsal anlatım ve iletişim" olarak değerlendirildiğine de vurgu yapan D.B.Amos, bunu şöyle ifade eder:

"*Folklor belli zamanda meydana gelen aksiyondur. O artistik (sanatsal) bir aksiyondur. O yaratıcılık ve estetik kaygıyı içine alır ve bunların her ikisi de kendiliklerinden sanat formlarında birleşmeye yüz tutarlar. Bu anlayışa göre folklor; sanatsal anlatım yoluyla oluşan karşılıklı bir sosyal etkilenmedir. Bu iletişim, konuşma ve mimikle ilgili hareketlerin diğer tarzlarından farklıdır. Bu farklılık kültüre ait gelenekler seti üzerine kuruludur, o toplumun bütün üyeleri tarafından tanınır ve ona bütün toplum bağlanır ki, bu durum folkloru iletişimin sanatsal olmayan formlarından ayırır... Sonuç olarak folklor, küçük gruplarda artistik (sanatsal) iletişimdir.*" (Çobanoğlu, 2000: 24).

Sözlü kültür ürünlerinin sanatsal/artistik bir anlatım ve iletişim dili olması görüşünden hareketle bu makalede müziksel icra yani müzik performansının başlıca aktörleri olarak kaynak kişiler ve mahalli sanatçılardan biri olan Milaslı Nazmi Yükselen'in yaşam öyküsü, halk sanat- çısı kimliği, Muğla–Milas türkülerinde kaynak kişi olarak konumu ve yeniden yaratma süreci üzerinde durulacaktır.

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April
2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

Nazmi Yükselen'in Yaşamı

Nazmi Yükselen'in yaşamı hakkındaki bilgiler 2004 yılında, Milas'taki evinde kendisiyle yaptığımız görüşmelerde tüm detaylarıyla bizzat kendisinden kaydedilmiştir. Bununla birlikte bu görüşmeler sırasında, 4 Eylül 1998 tarihinde Nazmi Yükselen adına düzenlenen jübile için yayına hazırlanmış olup Mimar Orhan Bahtiyar tarafından 1998'de Milas'ta yayınlanan Nazmi Yükselen'in yaşamı ve sanatçı kişiliğini konu edinen bir kitabın da, bu alanda bir ilk olma özelliğini taşıdığı anlaşılmıştır. Kitap, *Güz Zamanı Bahar Rüzgârı Nazmi Yükselen Ve Müzikle Dolu 50 Yılının Hikâyesi* (Bahtiyar, 1998). adıyla yayımlanmış olup sanatçının yaşam öyküsünü ve şiirlerini konu edinmektedir.

1 Mayıs 1926 tarihinde Milas'ta doğan sanatçı, 16 yaşında babasını kaybetmiş ve annesi Zehra Hanım ve ablası Hatice ile çocukluk yıllarını geçirmiştir. 1933 yılında ilkokul üçüncü sınıf öğrencisi iken sesinin güzelliği öğretmeni tarafından tespit edildiğinden bir defasında onu askeri tabura götürürler ve ilk kez oradaki askerlerin huzurunda 10. Yıl Marşı defalarca söyletilerek, askerlere bu marşın ezberletilmesi sağlanır. Ortaokul yıllarında ise yeteneğini fark eden müzik öğretmeni Ferit Bey'in bir çalgı çalmayı öğren- mesini salık vermesine rağmen, daha o yaşlarda ses sanatçısı olmaya karar verdiğinden, herhangi bir çalgıya ilgi göstermez. Ortaokul yıllarında ailece yaşadıkları ekonomik sıkıntılar nedeniyle bir yandan çeşitli işlerde çalışmak diğer yandan da okumak zorunda kalmıştır. Lise yıllarında

önce askeri okula daha sonra da İzmir Ticaret Lisesi'ne devam eden N.Yükselen, 1945 yılında Tekel Fabrikası'nda geçici kâtiplik, bir yıl sonra da Milas Mahkemesi'nde zabıt kâtipliğine getirilir. Bu görevleri sırasında da, düğüncü müzisyenlik yaparak, şarkılar/türküler söyler. Sanat yaşamına gerçek anlamda ilk adım atışının miladı ise Milas Halkevi'ne gelen tiyatro topluluğunun bir temsili sırasında kendisine birkaç türkü okumak fırsatı verildiğinde olacaktır. Hatta burada seslendirdiği eser daha sonraki yıllarda, bütün yurtta yankı- lanacak olan "Şu Milas'ın İçinde Ben Bir Tek Güldüm" adlı eser olmuştur.

İstanbul Radyosunda Görev Alması

Sanatçı 1948 yılında, asker olarak İstanbul Çatalca'ya oradan da Karaağaç Köyündeki eğitim bölüğüne gönderilir. Askerdeyken bir üsteğmenin bağlama çaldığını görüp kendisinin de yöresinin türkülerini ve uzun havaları seslendirdiğini dile getirince o akşam orada büyük ilgi gördüğü bir konser verir ve takdir edilir. Bu dönemde ayrıca, sivil yaşamındaki zabıt kâtipliği görevini bilen bir hemşerisinin yardımıyla İstanbul 1. Ordu Askeri Mahkemesi Zabıt Kâtipliğine atanır ve böylece İstanbul'da yeni bir yaşama başlamış olur.

Sanatçı N. Yükselen İstanbul'da askerliğini yaptığı 1948–1949 yıllarında, İstanbul Radyosu'nda açılan bir sınava başvurarak, "Halk Musikisi" bölümünü kazanır. Askeri kâtiplik görevinden de izinle burada ilk kez on beş dakikalık solo yapma hakkını elde eder. Burada ilk kez solist olarak seslendirdiği eser ise "Kara Bahtım Kem Talihim" adlı maya

olur. O yıllarda İstanbul Radyosu'nda "Sadi Yaver Ataman, Nedim Otyam ve Necati Başara" gibi şeflerin koroları vardır; N. Yükselen ise Nedim Otyam'ın korosunu tercih ederek, "Yurdun Her Köşesinden Deyişler, Söyleyişler" adlı koroda türküler ve uzun havalar seslendirmeye başlar. Bu dönemde İstanbul'da profesyonel müzisyen- liğini geliştirecek farklı ortamlarda da görev alan sanatçı, bir taraftan her hafta Cumartesi ve Pazar akşamları Küçük Bebek Gazinosu'nda program yaparak Zeki Müren, Tahsin Karakuş, Sebilci Hüseyin, Abdullah Yüce gibi isimlerle tanışma fırsatını elde ederken; diğer taraftan da halk mü- ziği çalışmaları için Beşiktaş Musiki Cemiyetine, koro çalışmaları için de Harbiye'ye devam eder.

N. Yükselen'in İstanbul yıllarında, popüler bir isim olmasını sağlayan en önemli olay ise ilk kez "İstanbul Sahibinin Sesi Plâk Firması"ndan plâk yapma teklifi almış olmasıyla başlamıştır. Memleketi Milas'taki gençlik yıllarında, Milas Halkevi'nde bir temsil sırasında seslendirdiği "Şu Milas'ın İçinde Ben Bir Tek Güldüm" adlı eseri bu kez bir plâğa okur ve bu plâğın ardından, 1978 yılına kadar da plâk yapmaya devam eder.

Bestekâr Zeki Duygulu'nun Müzik Yaşamındaki Yeri

Nazmi Yükselen'in müzisyen kimliğinin oluş- masında, rol model olarak benimsediği Milaslı Türk sanat müziği bestekârı Zeki Duygulu'nun önemli bir etkisinin bulunduğu, kendisini manevi kardeşi olarak ifade etmesi, gerek sanatçıyla ya- pılan görüşmelerde gerekse üretimlerinde açıkça görülmektedir. N. Yükselen'in ilk kez plâk yaptığı

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April 2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

"Şu Milas'ın İçinde Ben Bir Tek Güldüm" adlı eserin bestesi Zeki Duygulu'ya, güftesi ise Nazmi Yükselen'e aittir. Zeki Duygulu Selahattin Pınar, Sadi Hoşses, Sadettin Kaynak gibi sanatçılarla bir arada bulunmuş, şiirler yazmış ve bestelemiştir.

N. Yükselen'in güftesini yazarak, seslendirdiği ve bestesi Zeki Duygulu'ya ait olan Hicaz makamında, sofyan usulündeki bu eser, kuşkusuz

N. Yükselen'in en tanınmış eserlerindendir. Bu eserde adları geçen kişileri tanıyan ve sonu ölümle biten bu hazin aşk hikâyesine tanıklık etmiş olan

N. Yükselen'in olaydan duyduğu derin üzüntüyle güfteyi oluşturduğu bilinmektedir. Bestekâr Zeki Duygulu ve N. Yükselen'in ortak üretimleri olan bu eserin sözleri ve notası şöyledir:

ŞU MİLAS'IN İÇİNDE

ŞU MİLAS'IN İÇİNDE BEN
BİR TEK GÜLDÜM
GONCELERİM AÇMADAN SOLDUM
DÖ- KÜLDÜM
GENÇLİĞİME DOYMADAN YAR İÇİN ÖLDÜM
HAZAN YAPRAĞI GİBİ BİRDEN DÖKÜL- DÜM

GÖNÜL VERDİĞİM KIZIN
ADI YÜKSEL'Dİ
CAN VERİRKEN FERYADI DA ARŞA YÜKSELDİ
KABAHAT NE ONDAYDI NE DE BEN- DEYDİ
ALNIMIZA YAZILMIŞ BU BİR ECELDİ

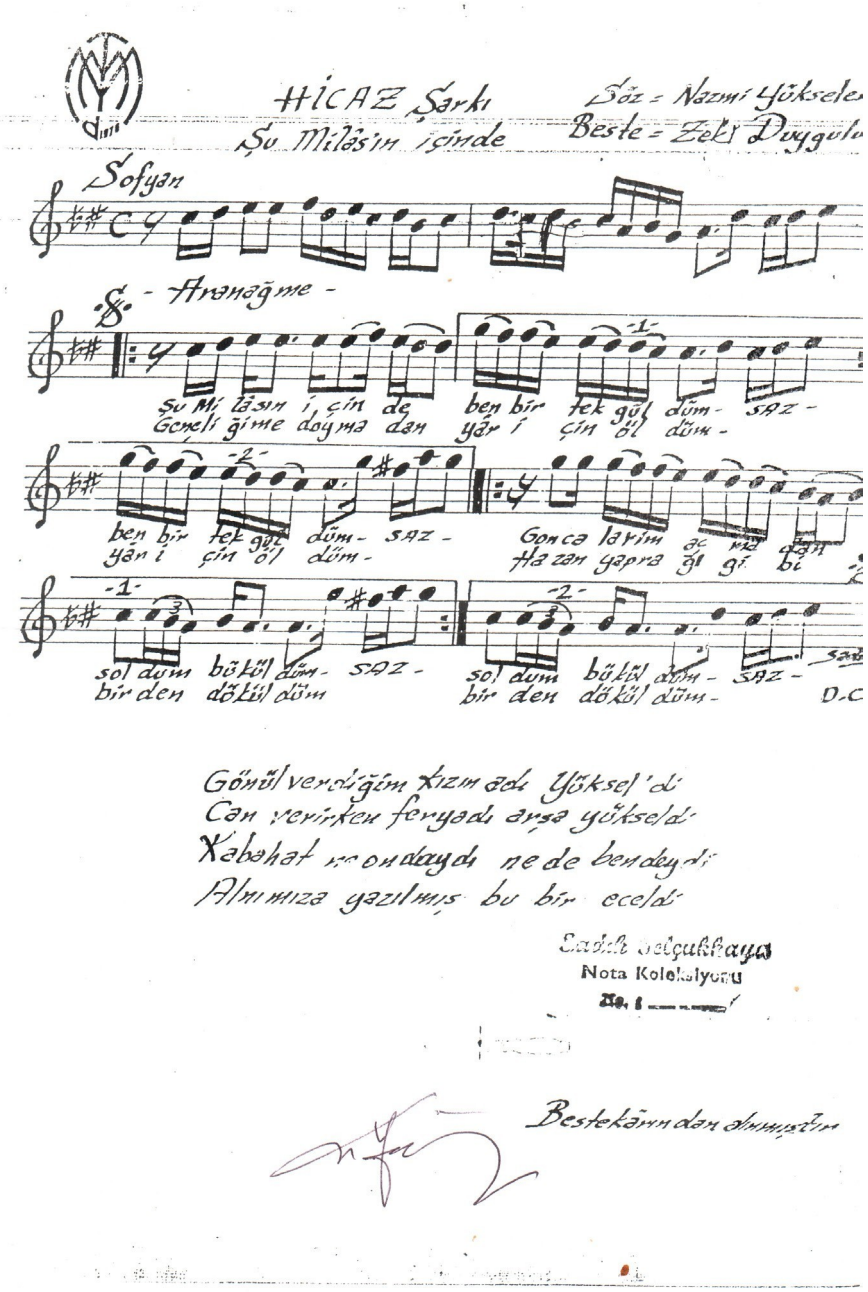

Bu eserin daha sonraki dönemlerde TRT İzmir Radyosu sanatçıları tarafından aşağıda yer alan şekliyle de seslendirildiği görülür.

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak- Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April 2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

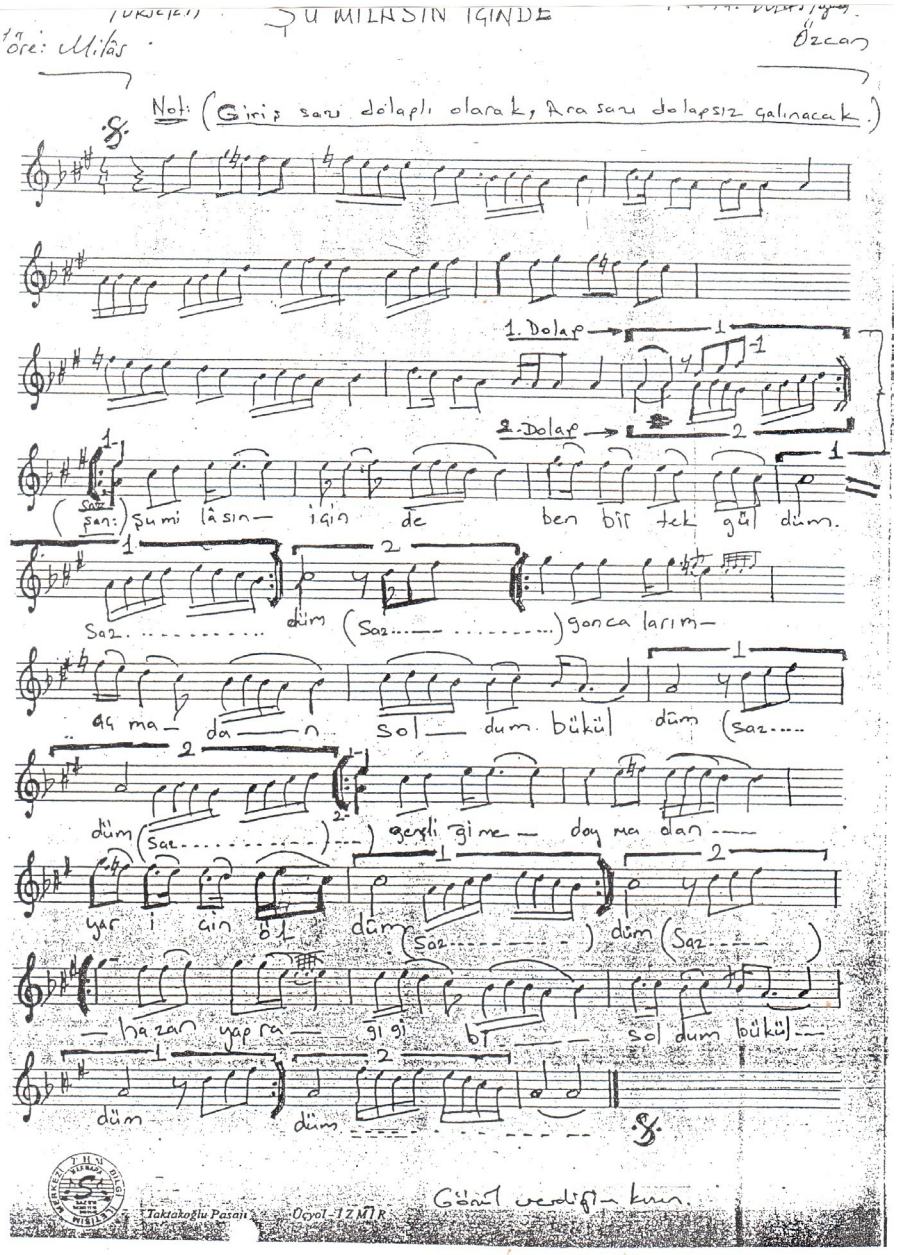

N. Yükselen'in Türk sanat müziğindeki "türkü" formundan yola çıkarak oluşturduğu Muhayyer türkünün notası ve sözleri de aşağıda

sunulmuştur.

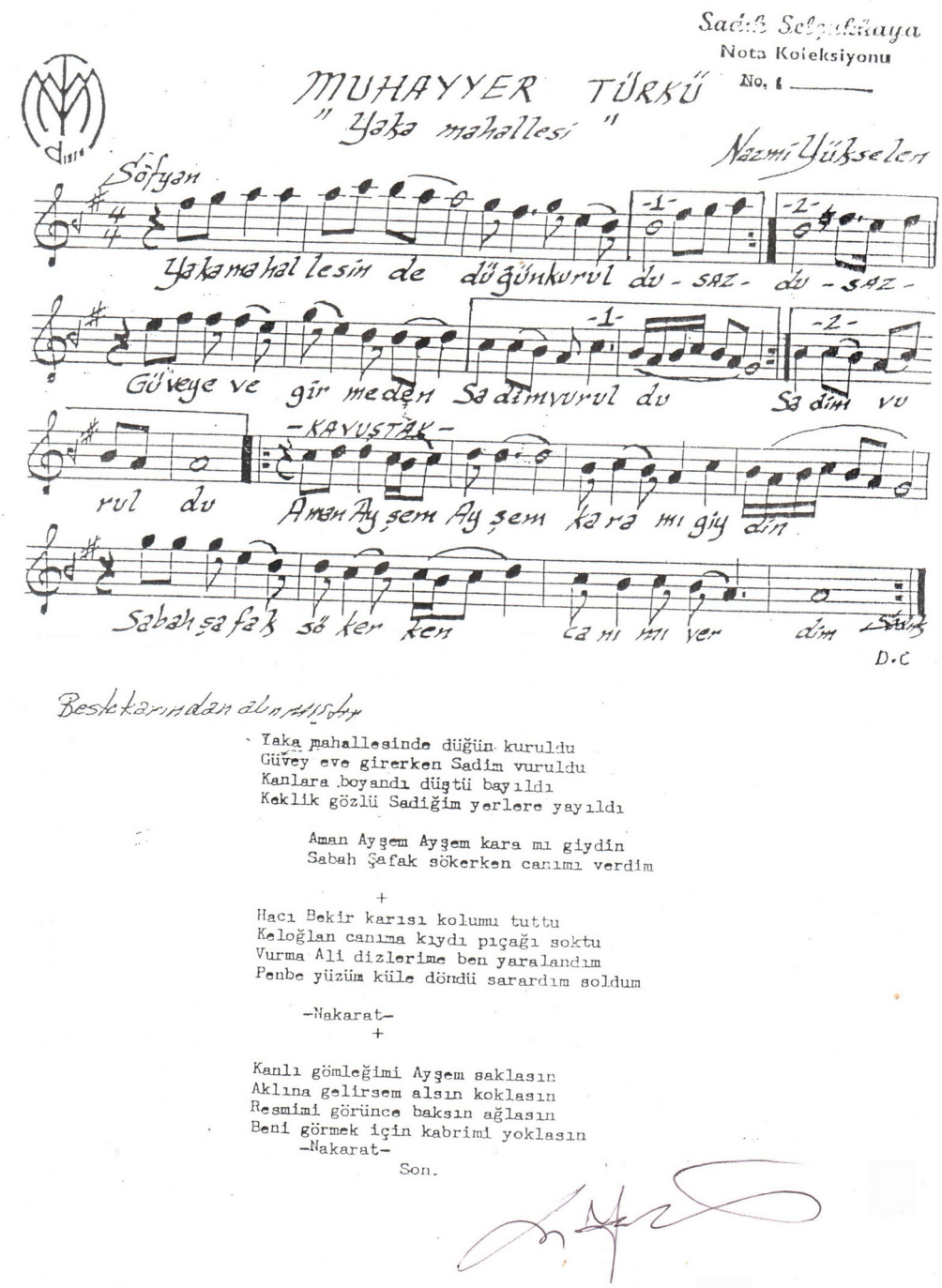

Ankara Radyosunda Görev Alması

Sanatçı N. Yükselen, 1951 yılının başında İstanbul'dan ayrılıp önce Milas'a döner, ancak sanat aşkı ağır basar ve Ankara'ya giderek önce "Dörtyol Aile Bahçesi"nde program yapmaya başlar. Memuriyet yaşamındaki kâtiplik görevini bu kez de Ankara'da Yargıtay 2.Ceza Dairesin- de sürdürürken, geceleri de Ankara Esenpark Gazinosu'nda çalışır. Ankara yıllarında, profes- yonel müzik yaşamı bakımından ikinci önemli aşama olarak değerlendirilebilecek bir olay yaşar; Yurttan Sesler Topluluğu'nun kurucusu Muzaf- fer Sarısözen ile tanışarak, solo yapmak üzere Ankara Radyosu'na davet edilir. Burada da ilk kez "Alageyik Gibi Boyun Sallarsın" adlı uzun havayı radyo mikrofonlarından seslendirir. Bu icrasının ardından Muzaffer Sarısözen kendisinden her hafta Salı akşamları misafir sanatçı olarak solo yapmasını ister ve daha sonraki yıllarda da kadroya alınabileceğinin müjdesini verir. Bu teklifin ardından N. Yükselen her hafta "Ankara Radyosu Yurttan Sesler Topluluğu"nda mahalli sanatçı olarak on beş dakikalık programlar yapar. Ayrıca, 1953 yılında Ankara Radyosu Türk Sanat Musikisi Şubesi'nde erkek sesine ihtiyaç olduğu bir dönemde N. Yükselen sınava katılır, fasıllarda ve korolarda okumak üzere yevmiyeli olarak da görev yapar. Sanatçı N. Yükselen'in bu yıllarda radyo programlarının yanı sıra, plâklar yaptığı, yurdun çeşitli yörelerinde turneler gerçekleştirdiği ve Ankara'da gazino programlarına devam ettiği görülmektedir.

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April
2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

İzmir Radyosunda Görev Alması

Sanatçı 1958 yılından itibaren İzmir'de yeni bir yaşama başlamıştır. İzmir'de bir taraftan "Ali Ulvi Müzikli Gazinosu"nda çalışırken, diğer taraftan da İzmir Radyosu'nda halk müziği yayınlarında görevler almaya başlar, ancak 1960 ihtilalından sonraki olumsuz iklim nedeniyle birkaç meslek- taşıyla birlikte işine son verilir.

N. Yükselen'in TRT İzmir Radyosunda görev- lendirilmesi sırasında diğer sanatçılardan farklı olarak, kendisine "artist" unvanı verilerek göreve başlatıldığını kendisiyle yaptığımız görüşmeler- den tespit ediyoruz. Başka bir anlatımla, İzmir Radyosu Türk Halk Müziği Şubesinde ilk kez "artist" unvanı kendisi için kullanılmıştır. Bu unvanı almasında geniş bir sanatçı çevresine ve popüler bir kimliğe sahip olması kadar; o yıllar için "taşra" denilebilecek bir görünümdeki memleketi Milas'tan çıkarak, üç büyük kentten önce İstanbul'a, sonra Ankara'ya daha sonra da İzmir'e gelmesi ve bu üç büyük şehirde "gazino müzisyenliği" yapmasının da önemli bir etkisi olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Muğla–Milas Halk Müziğindeki Konumu ve Yeniden Yaratma Süreci

N. Yükselen'in yetiştiği, halk müziği sanatçısı kimliğini kazandığı ortam ile müziksel üretimi bakımından beslendiği kültürel coğrafya olarak, her şeyden önce Muğla ve Milas yöresinin öne- mini vurgulamak gerekir. Bu bağlamda, Muğla ve yöresindeki ilk kurumsal/sistemli derlemelerin Seyfettin–Sezai Asaf Kardeşler tarafından, 1925

yılında Batı Anadolu'da yapılan derlemeler sı- rasında gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu ilk halk müziği derlemelerinin ardından yayımlanan ***Yurdumuzun Nağmeleri*** (Asaf, 1926). adlı kitapta Muğla yöresinden "Erkek Oyun Havaları" başlığı altında "Muğla" adıyla tespit edilmiş notalı bir zeybek havası bulunmaktadır (Altınay, 2008: 90).

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April
2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

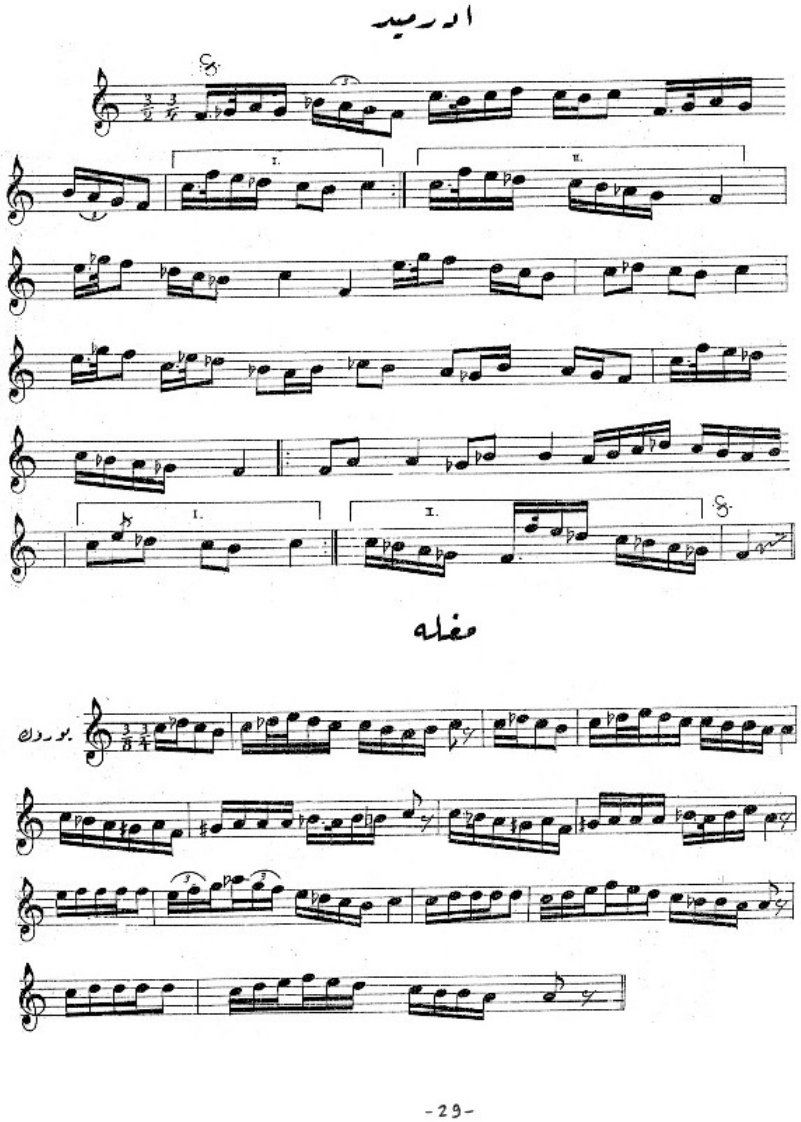

YURDUMUZUN NAĞMELERİ 29. Sayfa

Muğla yöresi müzik kültürü konusunda Rauf Yekta Bey, 1926'da yayımlanan Anadolu Halk Şarkıları Fasikül II'de Hafız Sabri Aksoy'un arşivinden referansla; İstanbul Dârü'l Elhân'a aktarılan türküler ve ezgiler üzerine notlar düştü- ğü; Muğla'da bağlama, cura, bozuk gibi sazların çalındığı, bu yörede 1911 yılına kadar ud, keman, kanun gibi sazların bulunmadığı belirtilmiştir. Yörenin "mahalli sanatçıları" olarak "Ejderhala- rın Mehmet, Çardakların Mıstık, Hacı Mehmet Ağazade Galip Efendi (Galip Birgili)" gibi saz ustalarının çok şöhretli oldukları ifade edilerek, yörenin türkülerinde en çok aşk, ölüm temalarının işlendiği, düğün türküleri ve ezgilerinin "çengi" denilen "Muğlalı yerel kadın müzisyenlerce" seslendirildiği anlatılmıştır. 1911'den itibaren de Muğla'ya ud, keman, kanun gibi Türk sanat müziği sazlarının getirilmesiyle birlikte beste, şarkı, semai, peşrev gibi klasik musiki formlarının tanınmaya ve yaygınlaşmaya hatta halk müziği- ne oranla daha fazla rağbet görmeye başlandığı belirtilmiştir (Eren, 2003: 5).

Yukarıda sözü edilen yazı Rauf Yektâ Bey ta- rafından kaleme alınan "Mukaddime ve Arz-ı Şükrân" başlıklı yazı olup İstanbul Dârü'l Elhân kurumu tarafından yayımlanan ikinci fasikülde giriş olarak yer almış ve ardından Muğla'dan derlenen 25 eser notalı olarak şöyle sıralanmıştır:

"*Muğla, Kayseri, Fethiye, Hamidâbâd, Adana ve Aydın'da Toplanmış (38) halk şarkısı ile (İstanbul Konservatuvarı)'nda Türk Musikisi Nazariyat ve Tarihi Muallimi Rauf Yektâ Bey'in (Muğla)'daki musiki hareketlerinden ve memalik- i şarkîye*

elhânına dair Fransa ve Almanya'da neşr edilen mecmualar hakkındaki 'Kitabiyat' malumatından bahs eden bir mukaddimesini havidir." (Rauf Yekta Bey, 1926).

1. Ali Efe Türküsü (Aksak 9/8)
2. Divan (Muğla–4/4)
3. Bağlama Türküsü (Muğla-Devri Hindi 7/8)
4. Eski Bir Halk Şarkısı (Muğla-Düyek 8/8)
5. Gelin Havası (Muğla-Yürük Sofiyan 4/8)
6. Aşk Türküsü (Muğla-Aksak 9/8)
7. Zeybek Havası (Muğla-Ağır Aksak 9/4)
8. Halk Şarkısı (Muğla-Aksak 9/8)
9. Halk Şarkısı (Muğla-Ağır Aksak 9/4)
10. Zeybek Havası (Muğla-Aksak 9/8)
11. Aşk Türküsü (Muğla-Düyek 8/8)
12. Oyun Havası (Ağır Aksak 9/4)
13. Kemal Bey Şarkısı (Muğla-Aksak 9/8)
14. Halk Şarkısı (Muğla-Düyek 8/8)
15. Çoçenler Şarkısı (Muğla-Saba-Düyek 8/8)
16. …….Havası (Muğla-Sofiyan 4/4)
17. Konya Havası (Muğla-Hicaz-Yürük Aksak 9/16)
18. Oyun Havası (Muğla-Ağır Aksak 9/4)
19. Ağır Zeybek Oyunu (Muğla-Ağır Aksak 9/4)

20. Eyüb Türküsü (Muğla-Nikriz-Ağır Aksak 9/4)

21. Ferahi Zeybek Havası (Muğla-Aksak 9/8)

22. Oyun Havası (Muğla-Yürük Aksak 9/16)

23. Eski Bir Halk Şarkısı (Fethiye-Aksak 9/8)

24.Allı Fatmam Türküsü (Fethiye-Hüzzam- Evfer 9/8)

25. Aynalı Kız Türküsü (Fethiye-Aksak 9/8) (Altınay, 2004: 362-363).

Muğla ve yöresinde üçüncü kurumsal derleme ise Ankara Devlet Konservatuarınca 1937–1952 yıllarında gerçekleştirilen halk müziği derleme- lerinin altıncısında yapılmıştır. 1942 yılı Tem- muz–Ağustos ayları içinde yapılarak, bir buçuk ay süren derleme heyetinde; Halil Bediî Yönetken, Muzaffer Sarısözen ve Teknisyen Rıza Yetişen bulunmuş ve bu araştırma gezisi Isparta, Burdur, Antalya, Muğla illerinde gerçekleştirilmiştir. Bu derlemelerde zeybek oyun havalarının en ağırından en yürüğüne kadar çeşitli ezgiler/türküler davul– zurna takımlarından çeşitli oyun havaları tespit edilmiş olup derlemelerin sonucunda Muğla ve yöresinden 17 sözlü, 39 çalgısal, 55 eşlikli olmak üzere toplam 111 halk müziği ürünü belgelenmiştir (Altınay, a.g.e. 134-138). Günümüz itibariyle de TRT Türk halk müziği nota arşivinde Muğla ve yöresinden kayıtlı yüzden fazla türkü ve ezginin bulunduğu görülmektedir.

Tarihsel bakımdan “Teke Beyliği” ile özdeşleşe- rek, konumu bakımından Teke Yarımadası’nda konumlanmış Muğla, Fethiye, Ortaca, Acıpayam,

Kızılhisar, Honaz, Dinar, Başmakçı, Yalvaç, Şarkîkaraağaç, Cevizli, Akseki, Manavgat, Alan- ya ilçelerini kapsayan yöre Türk halk müziği literatüründe "Teke yöresi/Teke tavrı" olarak tanımlanır. "Teke zortlatmaları, boğaz havaları, gurbet havaları" gibi yerel adlarla anılan müziksel türlerin öne çıktığı bu yörelerde düğün gelenek- leri bağlamında açık mekânlarda davul–zurna eşliğinde zeybek türküleri ve ezgileri; kapalı mekân ritüellerinde ise kına–düğün türkülerinin seslendirilmesi başlıca geleneksel müzik pratik- lerindendir. Bu yörenin zeybek ezgilerini başlıca iki grupta incelemek gerekir:

- Sözlü (***vocal***) zeybek havaları: Genellikle kapalı mekânlarda, bağlama, kabak kemane, sipsi, kaval gibi halk çalgıları eşliğinde, kadınlar arasında "delbek, def" gibi vurma çalgılar eşliğinde sözlü (***vocal***) olarak seslendirilir. Bu türden ezgilerin çalgısal (***instrumental***) bölümleri ise "gezinleme" yerel adlandırma- sıyla anılan [(2+2+2+3) ya da (3+2+2+2)] düzümlü aksak tartımların dörtlük, sekizlik mertebelerinde seslendirilir.
- Çalgısal (***instrumental***) zeybek havaları: Çoğunlukla açık mekânlarda, çift zurna–çift davul eşliğinde ve zurna çalıcılardan birinin ezgiyi çalarken, diğerinin karar sesinde "dem tutmak" suretiyle yaptıkları seslendirmelerdir. Bu türden zeybek havaların [(2+2+2+3) ya da (3+2+2+2)] düzümlü aksak tartımların ikilik, dörtlük gibi ağır tempolu mertebelerinde olduğu gözlenir.

Muğla ve yöresinde "Sabah Namazı Zeybeği, Cavur Asarın Yolları, Karyolanın Demiri, Soğuk Kuyu, Baylan Yârim, Kadıoğlu Zeybeği, İnce Hava, Abdal Havası, Muğla Zeybeği, Harmandalı, Alıdaverin Barutumu Saçmama, Dağlı Zeybeği, Feraye, Gündoğdu, Kerimoğlu, Muğla, Fethiye Zeybeği, Yüce Dağbaşında, Marmaris Zeybeği, Söğüt Zeybeği, Kadıoğlu Zeybeği, Kıvrak Zey- beği, Ağır Zeybek, İki Parmak Zeybeği" gibi zeybek ezgileri ve türküleri oldukça yaygın olarak seslendirilir. Yörenin halk müziği pratiklerinde kullanılan en yaygın halk çalgısı "üç telli" olup davul–zurna, bağlama, kabak kemane, sipsi, kaval, kaşık, delbek, def, sini, leğen gibi diğer halk çalgılarının da geleneksel müzik pratiklerine eşlik ettiği görülür. Ayrıca, geçmişten günümüze doğru giderek azalmakla beraber "delbekçi" Ro- man kadın müzisyenlerin varlığı da bilinmektedir (Yönetken, 1975).

TRT Türk halk müziği nota arşivinde belgelenmiş Muğla yöresi türküleri ve ezgilerinde "kaynak kişi/ mahalli sanatçı" konumunda olup bir kısmının derleyici de olduğu başlıca yöre halk sanatçıları ise "Ali Rıza Zorlu, Dursun Girgin, Galip Birgili, Raziye Gülten, Hamdi Özbay, Mustafa Coşkun (Köçek Mustafa), Ramazan Güngör, Rasim Eriş, Süha Ergene, Burhan Ergene, Mehmet Karagöz (Bodrumlu Tenekeci Mehmet), Erol Köse (ud sanatçısı), Ahmet Günday, Fethiye Günlükbaşılı Sadettin Şahin, Veysel ve Ali Yekin, Âşık Hüseyin Hançer, Bayram Salman, Soner Olgun, Tuğrul Yılmaz, Recep Erkul, Hasan Yücel" gibi isimlerdir.

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April
2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

Muğla ve yöresi halk müziğine ilişkin bu bilgilerin ardından, makalenin odağında yer alan Milaslı kaynak kişi/mahalli sanatçı N. Yükselen'in ye- tiştiği "Milas" ve çevresindeki kültürel iklimi irdelemek, sanatçının yeniden yaratma sürecindeki müziksel tutumunu anlamak ve anlamlandırmak bakımından yararlı görülmektedir. Bu bağlamda,
N. Yükselen'i Türk halk müziği alanındaki "ye- niden yaratma süreci" ile Muğla – Milas halk müziğindeki konumu bakımından iki ayrı şekilde ele almak doğru olur.

1. Mahalli sanatçı olarak Muğla–Milas türkülerini seslendirme biçemi/tavrı/üslubu

2. Kaynak kişi olarak halk müziği repertuarına kazandırdığı türküler/derleyiciliği

Birinci konumuna ilişkin olarak, N. Yükselen'in hem Milas'ın yerel biçem/tavır/üslubundan bes- lendiği hem de kişisel bir seslendirme biçemi/ tavrı/üslubu geliştirerek, yörenin diğer mahalli sanatçılarından farklılaşma çabası içinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. N. Yükselen'in yaşamının önemli bir bölümünü geçirdiği Milas ve yöresinde, kendinden önceki kuşak müzisyenlerden, kaynak kişilerden duyduğu yöre türkülerini seslendirirken, Milas'a özgü yerel ağız, dil ve söyleyiş özellikleri ile "piyasa tavrı" olarak da nitelenebilecek, bir tür "eğlence müziği" icra anlayışının izlerini, seslendirme tavrına katarak, kendine özgü bir "Milas ağzı" kullandığını söylemek mümkündür. Çünkü Milas'ta geleneksel müzik pratiklerinin yanı sıra, turistik bir "kent" görünümündeki Bodrum ilçesiyle benzeşen ve daha ziyade "şehir halk

müziği" olarak da ifade edilebilecek karakterde bir müziksel görünümün varlığı da dikkat çeker. Bu yönüyle incelendiğinde Milas ve yöresinde "ud, keman, cümbüş" gibi "ince çalgı" olarak da ifade edilen çalgı topluluklarının, yörenin düğün ritüelleri ile eğlence müziği pratiklerinde etkin oldukları görülmektedir.

N. Yükselen'in halk müziğinde yeniden yaratma süreci bağlamında Muğla–Milas halk müziğine katkıları ve ikinci konumu bakımından irdelendi- ğinde ise türkü derleyicisi ya da kendi ifadesiyle "türkü düzenleyicisi" olarak tanımlanabileceği görülmektedir. Nazmi Yükselen Milas ve çevre- sindeki yerel müzisyenlerden duyduğu türküleri kendi müzik birikimiyle yeniden yapılandırarak –kendi ifadesiyle "derleyip düzenleyerek"– yani yeniden yaratma sürecine tabi tutarak biçimlendir- diğini, hatta repertuara kazandırdığı türküler için "bu türküleri ben yaptım" şeklinde açıklamalar yaptığını görüyoruz. N. Yükselen'in TRT Türk halk müziği sözlü eserler repertuarına iki türkü kazandırdığı; türkülerin her ikisinde de kaynak kişi hanesinde "yöre ekibi" ifadesinin bulunduğu ve bir türküde de "derleyen" sıfatıyla yer aldığı görülmektedir:

I.

ÇIKTIM BELEN KAHVESİNE (ORMAN- CI)

TRT Repertuvar No: 3590

Yöre : MUĞLA

Kaynak kişi : Yöre Ekibi

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April 2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

Derleyen : Hamdi ÖZBAY

Notaya Alan : Hamdi ÖZBAY

TEVFİK'İMİN ACILARI YÜREKLER DE-

ÇIKTIM BELEN KAHVESİNE
BAKTIM OVAYA
BAY MUSTAFA
ÇAĞIRDI DA
DAM'OYNAMAYA
ORMANCI DA GELİR GELMEZ
YIKAR MASAYA
SÖZ ANLAMAZ ORMANCI ÇEKMİŞ
KA- FAYA
Bağlantı

AMAN ORMANCI YAKTIN
ORMANCI KÖYÜMÜZE
GETİRDİN YOKTAN BİR ACI

KÖYÜMÜZÜN SULARI HOŞTUR
İÇME- YE
ÜSTÜNDE KÖPRÜSÜ VAR GELİP
GEÇ- MEYE
ORMANCI DA BENİ VURDU HİÇ Mİ
Hİ- ÇİNE
YAZIK ETTİN ORMANCI
KÖYÜN İKİ GENCİNE
Bağlantı

GİRENİZ'İN ORTASINDA
DEĞİRMEN DÖNER
DEĞİRMENİN SULARI
DAĞINDAN İNER MUSTAFA'YA
ATILAN KURŞUN TEVFİK'E
DEĞER

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak- Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April 2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

LER
Bağlantı

********** O R M A N C I **********

Çıktım Belen Kahvesine, baktım ovaya
Bay Mustafa çağırdı damoynamaya,
Ormancı da gelir gelmez yıkar masayı
Söz anlamaz Ormancı çekmiş kafayı.

Aman Ormancı, canım Ormancı
Köyümüze bıraktın yoktan bir acı.

Köyümüzün içinde değirmen döner
Değirmenin suları dağından iner
Ormancıya atılan kurşun Tevfiğe değer
Tevfiğimin acısı yürekler deler.

Aman Ormancı, canım Ormancı
Köyümüze bıraktın yoktan bir acı.

Genevizin suları hoştur içmeye
İçinde köprüsü var gelip geçmeye
Tevfiğimi vurdular hiçmi hiçine
Yazık ettin Ormancı köyün iki gencine.

Aman Ormancı, canım Ormancı
Köyümüze bıraktın yoktan bir acı.

Nazmi YÜKSELEN

**********MILAS****

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak- Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April 2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

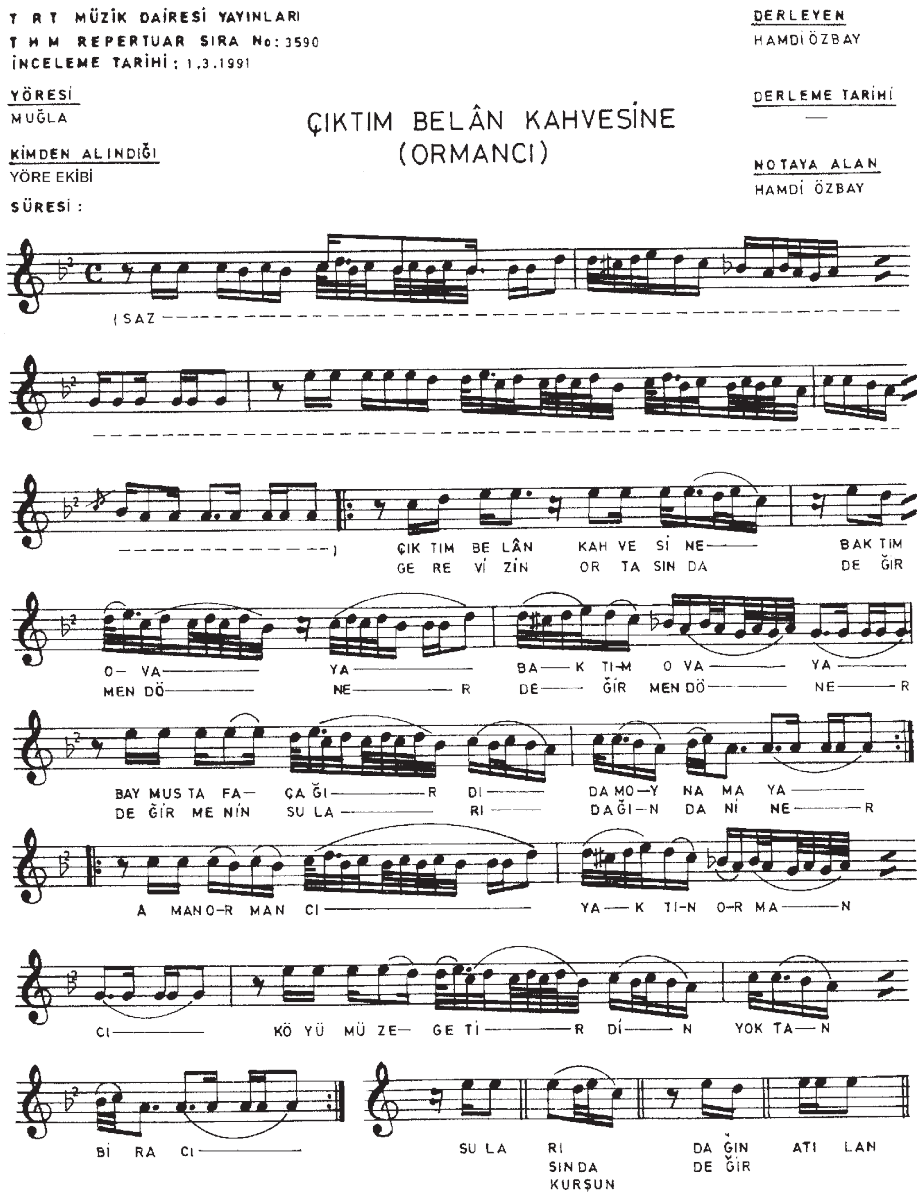

-1-
ÇIKTIM BELÂN KAHVESİNE BAKTIM OVAYA
BAY MUSTAFA ÇAĞIRDI DAM'OYNAMAYA
ORMANCI DA GELİR GELMEZ YIKAR MASAYI
SÖZ ANLAMAZ ORMANCI ÇEKMİŞ KAFAYI
BAĞLANTI:
AMAN ORMANCI YAKTIN (CANIM) ORMANCI
KÖYÜMÜZE GETİRDİN (BIRAKTIN) YOKTAN BİR ACI

-2-
GEREVİZ'İN SULARI VAR HOŞTUR İÇMEYE
İÇİNDE KÖPRÜSÜ VAR GELİP GEÇMEYE
SEVDİĞİMİ VURDULAR HİÇ Mİ HİÇİNE
YAZIK ETTİN ORMANCI KÖYÜN İKİ GENCİNE
BAĞLANTI:

-3-
GEREVİZ'İN ORTASINDA DEĞİRMEN DÖNER
DEĞİRMENİN SULARI DAĞINDAN İNER
MUSTAFA'YA ATILAN KURŞUN TEVFİĞE DEĞER
TEVFİĞİMİN ACILARI YÜREKLER DELER
BAĞLANTI:

II.

BODRUM'LULAR ERKEN BİÇER (BODRUM HÂKİMİ)

TRT Repertuvar No : 3592

Yöre : MUĞLA /

Milas Kaynak kişi :

Yöre Ekibi

Derleyen : **Nazmi YÜKSELEN**

Notaya Alan : Hamdi ÖZBAY

BODRUM'LULAR ERKEN BİÇER EKİNİ

FELEĞE KURBAN MI GİTTİN BODRUM

HÂKİMİ NASIL ASTIN MEFARET HANIM

KENDİ KENDİNİ

ALTIN MAKAS GÜMÜŞ BIÇAĞİYLE DOĞRADILAR TENİNİ

HAKİM HANIMIN MEMLEKETİ KÜTAHYA

TAVŞAN HAKİM HANIM SEN EYLEDİN BİZİ

DÜŞMAN NASIL KIYDIN MEFARET HANIM

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak– Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April 2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

KENDİ KENDİNE

ÇİFTE DOKTOR GÜMÜŞ BIÇAĞİYLE DOĞRADILAR TENİNİ

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak- Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April 2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

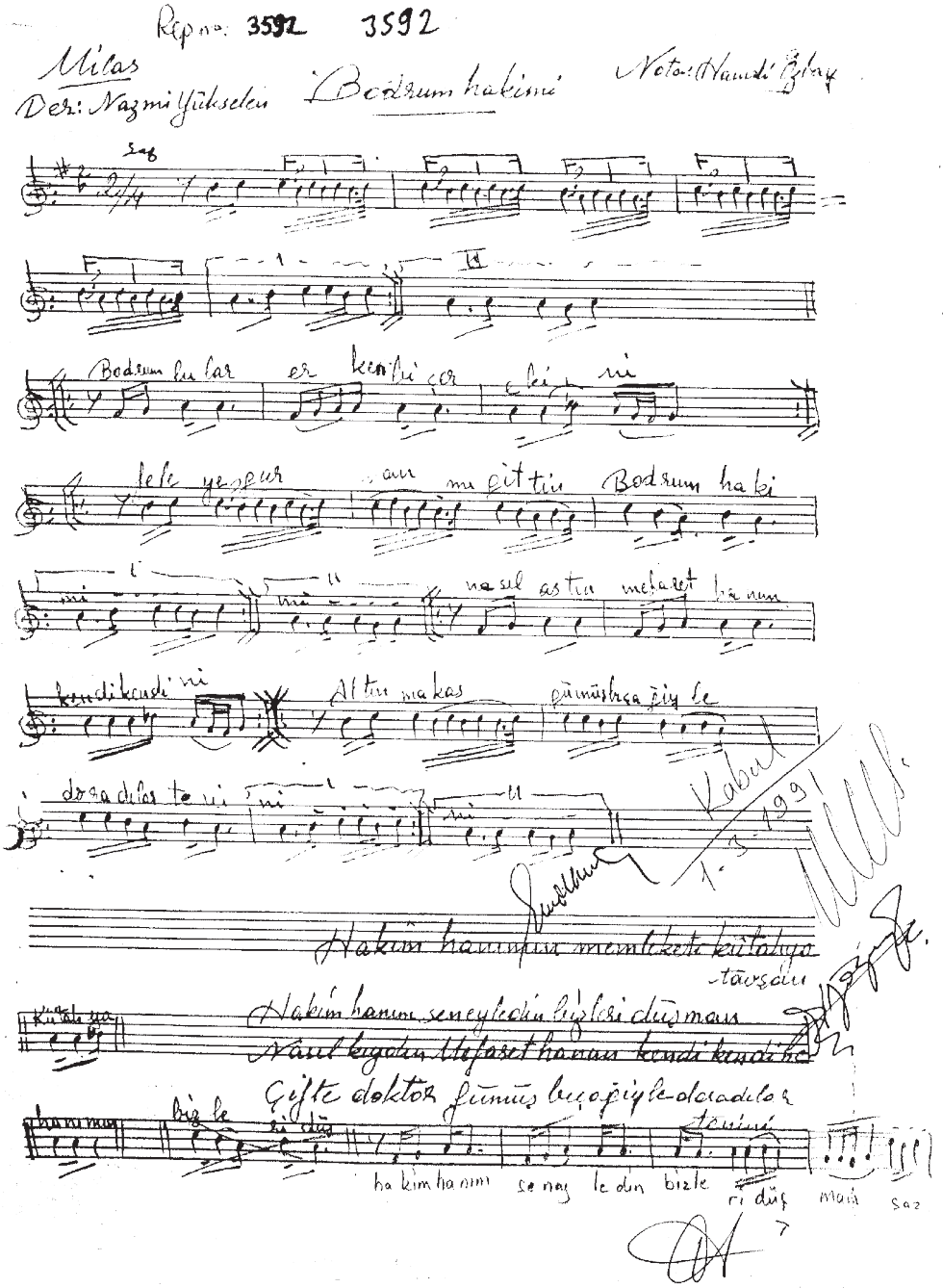

Muğla'nın Merkez, Ula, Yatağan, Köyceğiz ve Milas ilçelerinde "zeybek" karakterli türküler/ ezgilerin etkinliği kadar; aşk, sevda temasının ağır basarak, sonu ölümle biten trajik olayların "ağıt" karakterli türkülere dönüştüğü ve yörede yaygın olarak rastlanan bir müziksel üretim süreci ve biçimi olduğu anlaşılmaktadır. Bu yörelerde aşk ve sevda temasının dışında ölüm ve yaralanmayla sonuçlanarak, cezai yaptırımları gerektirmiş çeşitli bireysel olaylar da ağıtların yakılmasına vesile olmuştur. Ayrıca, yöre halkının bu türden olaylara karşı oldukça duyarlı bir tutum içinde olmaları nedeniyle "olay türkülerinin" yaygınlığı dikkat çekecek kadar çoktur. Yörenin sosyo–ekonomik bakımdan, görece bir refah toplumu niteliği taşıması nedeniyle "gurbete gidişin" daha az işlendiği; âşıklık geleneğinin gelişmediği buna karşılık "anonim" olarak nitelenen "halk tür- küleri" kadar "ferdî" üretimlerin de varlığından bahsetmek yerinde olur.

Bu bağlamda, Doç. Dr. Hüseyin Yaltırık'ın halk müziği terminolojisinde önemli bir vurgu yaparak belirttiği "anonim" ve "ferdi" türküler tanımla- masından yola çıkarak, Milas ve yöresinde "halk türkülerinden" daha fazla sayıda "fert türküleri- nin" öne çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır (Yaltırık, 2015).

N. Yükselen'in bir kaynak kişi ve bir mahalli sa- natçı olarak yeniden yaratma süreci ve üretimleri örneğinde bunu açıkça görmek mümkündür. Türk halk müziği repertuarına kazandırdığı "Çıktım Belen Kahvesine" ya da diğer adıyla "Ormancı" türküsü böyle gerçek bir olayın türküleştirildiği

üretim sürecini ifade eder: 1946 yılında Muğla'nın Yatağan ilçesinin Bozüyük yakınlarında bulunan Geneviz (Gevenes) köyünde, Belen mevkiindeki kahvede, köyün Muhtarı Tevfik, Mustafa Efendi[3] ve Ormancı Sarı Mehmet'in aralarında geçen bir tartışma sonucu Muhtar Tevfik'in silahla öldü- rülmesi olayının yarattığı derin üzüntü üzerine yakılan bu ağıt/türkü N. Yükselen tarafından düzenlenerek, notaya alınır. Ardından da bu türküyü 1956 yılında plağa okur ve Türk halk müziği repertuarına kazandırılır. N. Yükselen kendisiyle özdeşleşmiş olan bu türküyü tanıtmış olması nedeniyle 1992 yılında Dönemin Kültür Bakanı Fikri Sağlar tarafından onur plâketi ve altın rozet ile taltif edilmiş olup "Devlet Sanat- çısı" unvanını almaya hak kazanmıştır. Ayrıca, "Ormancı" türküsü o yıllardan itibaren büyük bir ilgi görmüş ve Müzeyyan Senar, Zeki Müren gibi sanatçılar başta olmak üzere pek çok sanatçı tarafından da seslendirilmiştir.

N. Yükselen'in bir "derleyici" olarak, TRT Türk halk müziği arşivine kazandırdığı ikinci önemli eser ise "Bodrumlular Erken Biçer Ekini" sözleriyle başlayan ve "Bodrum Hâkimi" olarak da bilinen türküdür. Türkiye'nin ilk kadın hâkimlerinden olan "Bodrum Hâkimi Mefaret Hanım"ın 1954'te kaybettiği nişanlısının ardından, beklenmedik ölümü üzerine Bodrum'da bu ağıtın/türkünün yakılarak, dilden dile dolaşan bu eseri de N.

3 Mustafa Efendi (Şahbudak), 28 Mart 2005 günü İzmir Ege Üniversitesi Hastanesi'nde 83 yaşında ölmüştür.

Yükselen 1960 yılında TRT Repertuarına girecek şekilde düzenleyerek, o yıl ilk kez plağa okur.

SONUÇ

Türk halk müziğinde bir kaynak kişi/mahalli sanatçı olarak tanınmış olan Milaslı Nazmi Yükselen 89 yıllık yaşamında, kültürel olarak beslendiği ve yetiştiği Milas'tan çeşitli vesilelerle ayrılmış ve üç büyük kente İstanbul, Ankara, İzmir'e giderek, her üç kentte de Türkiye Radyoları Yurttan Ses- ler Topluluğunda solist ve korist sıfatıyla görev almıştır. Bu kurumsal müzisyenliğinin yanı sıra, üç büyük kentteki çeşitli müzik organizasyon- ları ile eğlence müziğinin öne çıktığı "gazino müzisyenliği" işinde de bulunmuş olan sanatçı ülke çapında müzik turnelerine çıkmış; Türk halk müziği ve Türk sanat müziği alanında kendine ve yöresine özgü icrasıyla pek çok halk müziği sanatçısına oranla daha fazla tanınmıştır. Orhan Bahtiyar'ın kaleme aldığı bilgiler (Bahtiyar, a.g.e. 65) arasında da, sanatçının yirmiye yakın bestesi, 200 kadar şiiri, üç adet kaseti ve 52 adet plağının mevcut olduğu yer almaktadır.

Türk halk müziği dağarını oluşturan türküler, ezgiler, oyun havaları, uzun havalar gibi türlerin günümüze ulaşmasında başlıca rolü üstlenmiş aktörler olarak "kaynak kişiler" ve "mahalli sanat- çılar" gerçek anlamda birer kültür taşıyıcılarıdır. Cumhuriyet dönemi öncesinde yaşadıkları kültürel ortamlarda; doğum–düğün–ölüm pratiklerinde, gündelik, mevsimlik, törensel, geleneksel, dinsel nitelikli ritüeller çerçevesinde duygu, düşünce ve yaşantılarını geleneğe bağlı olarak anonim halk

ezgileri ve şiirleriyle dile getiren, çoğu zaman adları bilinmeyen bu kültür taşıyıcıları, Cumhu- riyet döneminden itibaren uluslaşma süreciyle birlikte halk müziği dağarının derlenmesi ve belgelenmesi neticesinde görece daha fazla tanı- nır, bilinir olmuşlardır. Günümüzde hayatta olan kaynak kişiler/mahalli sanatçılar kadar yaşamını yitirmiş olanların da genç kuşak müzisyenlerce tanınması/tanıtılması ve bu kişilerin üretimlerinin anlamlandırılması bakımından alanın ilgililerince detaylı araştırma ve yayın faaliyetlerinin ivedilikle yapılması bir gereklilik olarak görülmektedir. Halk kültürü ürünlerinin bu türden bilimsel ça- lışmalarla belgelenmesi, analiz edilmesi yoluyla gelecek kuşaklar için önemli kültürel kazanımların sağlanacağı ve ancak bu yolla küresel çağın yerel kültürler karşısında getirdiği kimi olumsuzluklara karşı bireysel ve toplumsal alanda sağlıklı bir duruş sergilenebileceği öngörülmektedir.

Milaslı Nazmi Yükselen'in şahsında yaşamını yitirmiş olan tüm kaynak kişileri de bu vesileyle saygıyla anıyoruz…

KAYNAKÇA

ALTINAY, F., (2008). Reyhan. *Yurdumuzun Nağmeleri (Çevriyazım – Tıpkıbasım)*, Meta Basım, İzmir

ALTINAY, F., (2004). Reyhan. Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği (Kitaplar – Makaleler – Nota Yayınları), İzmir

ASAF, S.S., (1926). *Yurdumuzun Nağmeleri,* Memleket Matbaası, İstanbul

BAHTİYAR, O., (1998). *Güz Zamanı Bahar Rüzgârı Nazmi Yükselen Ve Müzikle Dolu 50 Yılının Hikâyesi*, Emel Matbaası, Milas

ÇOBANOĞLU, Ö., (2000). "Bilim Felsefesi Bağlamında Halkbilimi Ve Halkbilimsel Bilginin Teleolojik Serüveni", Folklor/Ede- biyat. http://www.millifolklor.com

DEMİRSİPAHİ, C., (1975). *Türk Halk Oyunları*, İş Bankası Kültür Yayınları: 148, Ankara

EKİCİ, M., (2004). *Halk Bilgisi (Folklor) Der- leme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayınları, Ankara

EKİCİ, M. (2003). "100.Yılında Türk Halk Bilimi Çalışmaları ve Türkiye Kültür Politikalarına Eleştirel Bir Bakış"

EREN, M.A., (2003). *Öyküleri İle Muğla Tür- küleri*, Muğla

RAUF, Y.B., (1926). *Anadolu Halk Şarkıları, Defter: 2*, Şehzâdebaşı: Evkaf İslâmiye Matbaası, İstanbul

YALTIRIK, H., (2015). "Halk Bilimi Açısından 'Anonim' ve 'Ferdî' Türkülerin Yaratılış Bağlamında Mukayesesi", Mart 2015. http:// www.musikidergisi.net/? p=2038

YÖNETKEN, H.B., (1966). *Derleme Notları I*, Orkestra Yayınları, İstanbul

YÖNETKEN, H.B., (1991). *Derleme Notları II*, Orkestra Yayınları, İstanbul

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.sozce.com/nedir/ 188228-kaynak- kisi // http://www.kelimeanlaminedir.co m/ kaynak-kisi-2-153925

http://aregem.kulturturizm.gov.tr/ Eklenti/36786,mahalli- sanatci- sonuclari.pdf?0 Erişim Tarihi: 01.01.2015

UHMAD
ULUSLARARASI HAKEMLİ MÜZİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
International Refereed Journal of Music Researches
Ocak- Şubat – Mart - Nisan 2015 Sayı: 03 Cilt: 02
Kış İlkbahar January-February - March - April
2015Issue: 03 Volume:02 Winter Spring
ID:21 K:39

EKLER

http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/28464043.asp

http://www.bik.gov.tr/devlet-sanatcisi-nazmi-yukselen-hayatini-kaybetti-haberi-85468/

http://www.haberkita.com/devlet-sanatcisi-nazmi-yukselen-hayatini-kaybetti-resimleri,6838.html